

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa.

Pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuuri eli ACTRIS ERIC tuottaa pitkäaikaisia ja korkeatasoisia ilmakehän mittauksia ja havaintoja. ACTRIS ERIC kokoaa siihen osallistuvien maiden kansalliset keskuskeskukset ja mittausasemat yhteen eurooppalaiseksi tutkimusinfrastruktuuriksi tehostamaan tutkimustiedon hallintaa.

ACTRIS ERIC on perustettu Euroopan unionin neuvoston asetuksen perusteella ja Euroopan komission päätöksellä. ACTRIS ERICin sääntömääräinen kotipaikka on Suomessa. Ehdotettavassa laissa säädettäisiin ACTRIS ERICin oikeushenkilöllisyydestä sekä oikeudesta vapautukseen arvonlisäverosta ja valmisteverosta edellä tarkoitetun neuvoston asetuksen mukaisesti.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi	4
3 Tavoitteet	6
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	6
4.1 Keskeiset ehdotukset	6
4.2 Pääasialliset vaikutukset	6
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	6
4.2.2 Tieteelliset vaikutukset	7
4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	7
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	8
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	8
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	8
6 Lausuntopalaute	9
7 Säännöskohtaiset perustelut	9
8 Voimaantulo	10
LAKIEHDOTUS	11
Laki pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurikonsortion oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa.	11

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Yhtenäisten eurooppalaisten toimintaperiaatteiden luomiseksi ja oikeushenkilöaseman järjestämiseksi Euroopan unionin neuvosto on antanut 25 päivänä kesäkuuta 2009 asetuksen (EY) 723/2009 eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (*ERIC*) sovellettavasta yhteisön oikeudellisesta kehyksestä (jäljempänä *ERIC-asetus*). ERIC-asetuksessa määritellään ERICin oikeudellinen asema, sen perustamista koskevat vaatimukset ja menettelyt sekä ERICin perussäännön keskeinen sisältö. ERIC-asetuksessa valtuutetaan Euroopan komissio päättämään tutkimusinfrastruktuuriin osallistuvien jäsenvaltioiden hakemuksen perusteella, voidaanko infrastruktuurille myöntää eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurikonsortion asema.

ERIC-asetuksessa puututtiin yhteen vaikeuteen uusien eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien perustamisessa, eli sellaisen oikeudellisen kehyksen puutteeseen, jonka kaikki jäsenvaltiot hyväksyvät ja joka mahdollistaa usean valtion kumppanuuden muodostamisen. ERIC-asetus yksinkertaistaa menettelyä tällaisen kansainvälisen oikeushenkilön perustamiseksi. ERIC-asetus mahdollistaa joustavan sisäisen hallintorakenteen ja sen, että jäsenet voivat perussäännössä määritellä oikeutensa ja velvollisuutensa, elimet ja niiden toimivaltuudet sekä muut sisäiset järjestelyt kunkin tutkimusinfrastruktuurin tyyppin ja soveltamisalan mukaisesti.

Pienhiukkasten, pilvien ja hiivenkaasujen tutkimusinfrastruktuuri (*ACTRIS ERIC*) on perustettu keväällä 2023 Euroopan unionin neuvoston ERIC-asetuksen perusteella tehdyllä Euroopan komission päätöksellä. ACTRIS ERICin sääntömääräinen kotipaikka on Suomessa.

Suomen tulee säätää ACTRIS ERICin oikeushenkilöllisyydestä sekä sen oikeudesta vapautukseen arvonlisäverosta ja valmisteverosta ERIC-asetuksen mukaisesti. ACTRIS ERICiä pidetään Suomessa Euroopan unionin arvonlisäverolainsäädännössä ja valmisteverolainsäädännössä tarkoitettuna kansainvälisenä järjestönä, jonka hankinnat vapautetaan verosta ACTRIS ERICin perussäännössä sovituin edellytyksin ja rajoituksin.

ACTRIS ERIC tuottaa pitkäaikaiseen ja yhdenmukaiseen seurantaan perustuvaa tietoa ilmakehän ominaisuuksista. Tutkimusinfrastruktuurin tavoitteena on turvata pitkäaikaiset ja harmonisoidut ilmakehähavainnot Euroopan tasolla, minkä lisäksi se tarjoaa keskitetysti ilmakehäaineistoa, tutkimusmahdollisuuksia, kalibrointipalveluita, laitekehitystä, koulutusta sekä tietoa poliittisten päätösten tueksi.

ACTRIS ERICin muodostavat kansalliset mittausasemat, eri tutkimusalaille keskittyneet keskuslaitokset sekä niitä koordinoiva päämaja. Mittausasemien verkostoon kuuluu kymmeniä mittausasemia eri puolilla Eurooppaa.

1.2 Valmistelu

ACTRIS ERICin eurooppalaiseen valmisteluun on osallistunut Suomen lisäksi 14 muuta Euroopan unionin jäsenvaltiota sekä Yhdistynyt kuningaskunta, Norja ja Sveitsi. Valmistelua varten perustettiin vuonna 2016 ACTRISin väliaikainen neuvosto, jossa oli edustettuna valmistelussa mukana olevat valtiot. Valmistelun aikana väliaikaisessa neuvostossa sovittiin, että Suomi tulisi toimimaan ACTRIS ERICin isäntävaltiona.

ACTRIS ERICin perustamisasiakirjoista päästiin ensimmäiseen yhteisymmärrykseen ACTRISin väliaikaisessa neuvostossa vuoden 2019 alussa. Tämän mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriö lähetti maaliskuussa 2019 ACTRIS ERICin perustamisasiakirjojen luonnokset Euroopan komission etukäteistarkastukseen. Komissio antoi palautteensa lokakuussa 2019, minkä jälkeen ACTRIS ERICin perussääntöön tehtiin tarvittavat muutokset, jotka hyväksyttiin ACTRISin väliaikaisessa neuvostossa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö lähetti huhtikuussa 2021 osallistuville valtioille pyynnön antaa virallinen sitoutuminen osallistumisesta ACTRIS ERICiin. Tällaisen sitoumuksen ovat antaneet Belgia, Bulgaria, Italia, Itävalta, Kypros, Tšekki, Tanska, Norja, Puola, Ranska, Romania, Ruotsi ja Saksa. Tämän lisäksi Sveitsi on ilmoittanut liittyvänsä tarkkailijajäsenenä. ACTRIS ERICin perustamisen jälkeen liittyminen tapahtuu sen perussääntöä määrättyllä tavalla, minkä mukaisesti jäseneksi on liittynyt Alankomaat.

Valtioneuvosto valtuutti 30 päivänä syyskuuta 2021 opetus- ja kulttuuriministeriön allekirjoittamaan Suomen hallituksen puolesta Euroopan komissiolle osoitetun virallisen hakemuksen, jolla Suomi haki osallistuvien maiden valtuuttamana eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurikonsortion asemaa pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurille. Koska valtioneuvosto vastaa Euroopan unionissa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä, on asia käsitelty valtioneuvoston ohjesäännön 3 §:n 9 kohdassa tarkoitettuna asiana ja päätöksen allekirjoitusvaltuuksista on tehnyt valtioneuvosto. Hakemukseen sisältyi ACTRIS ERICin perussääntö, ACTRIS ERICin tekninen ja tieteellinen kuvaus, osallistuvien maiden sitoutumiskirjeet sekä isäntävaltion ilmoitus siitä, että se tunnustaa kyseisen ERIC:n sen perustamisesta lähtien arvonlisäverodirektiivissä ja valmisteverotusdirektiivissä tarkoitetuksi verovapautteen oikeutetuksi kansainväliseksi järjestöksi.

ACTRIS ERICin perussääntö sisältää määräykset muun muassa sen tavoitteista, päätöksenteosta, tutkimusinfrastruktuurin rakenteesta, hallintoelimistä, vuosittaisista jäsenmaksuista, tietojen saatavuudesta, immateriaalioikeuksista, vastuista, vakuutuksista, hankinnoista, verovapautuksista, sovellettavasta lainsäädännöstä ja riitojen ratkaisusta.

ACTRIS ERICin kansalliseen valmisteluun ovat osallistuneet opetus- ja kulttuuriministeriö sekä liikenne- ja viestintäministeriö, joiden kesken on sovittu, että opetus- ja kulttuuriministeriö toimii toimivaltaisena ministeriönä. Tutkimusyhteisön edustajina valmisteluihin ovat osallistuneet Helsingin yliopisto, Ilmatieteen laitos, Itä-Suomen yliopisto sekä Tampereen yliopisto.

Hallituksen esitys on valmisteltu opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Hallituksen esityksestä on pyydetty lausunnot ulkoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, Suomen Akatemialta, Helsingin yliopistolta, Ilmatieteen laitokselta, Itä-Suomen yliopistolta ja Tampereen yliopistolta.

Euroopan komissiolle jätetyt ACTRIS ERICin hakemusasiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM029:00/2024>

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM036:00/2020>

2 Nykytila ja sen arviointi

ERIC-asetuksen mukaan ERICin perustamista koskevaan hakemukseen tulee sisältyä (i) komissiolle osoitettu ehdotus perustaa ERIC, (ii) ehdotus ERICin perussäännöksi, (iii) perustettavaksi ehdotetun tutkimusinfrastruktuuriin tieteellinen ja tekninen kuvaus, (iv) isäntävaltion ilmoitus ERICin tunnustamisesta neuvoston direktiivin 2006/112/EY (jäljempänä *arvonlisäverodirektiivi*) 143 artiklan 1 kohdan g alakohdan ja 151 artiklan 1 kohdan b alakohdan ja valmisteveroja koskevasta yleisestä järjestelmästä annetun direktiivin 2020/262/EU (jäljempänä *valmisteverotusdirektiivi*) 11 artiklan b alakohdan mukaiseksi kansainväliseksi järjestöksi, joka on vapautettu määrätyn edellytyksin arvonlisäverosta ja valmisteverosta.

Arvonlisäverodirektiivin täytäntöönpanotoimenpiteistä 15 päivänä maaliskuuta 2011 annetussa neuvoston täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 282/2011 (jäljempänä *arvonlisäverodirektiivin täytäntöönpanoasetus*) on lisäksi määritetty edellytykset, jotka ERICin tulee täyttää, jotta arvonlisäverovapautta voidaan soveltaa. ERICin hankintamenettelyt eivät kuulu julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26 päivänä helmikuuta 2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU soveltamisalaan.

ERIC-asetuksen artikla 7 edellyttää, että ERICille myönnetään laaja oikeustoimikelpoisuus ERICin perustamista koskevan päätöksen voimaantulopäivästä alkaen ja se tunnustetaan arvonlisäverodirektiivin ja valmisteverotusdirektiivin mukaiseksi kansainväliseksi järjestöksi.

Mikäli Euroopan komission ERIC-hakemusta koskeva arviointi johtaa myönteiseen tulokseen, tekee Euroopan komissio päätöksen ERICin perustamisesta. Koska kyseessä on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (EUT-sopimus) 288 artiklassa tarkoitettu päätös, se on hakijoiden suhteen kaikilta osin velvoittava. ERIC-asetuksen mukaan ERIC on oikeushenkilö siitä päivästä alkaen, jona sen perustamista koskeva päätös tulee voimaan. EUT-sopimuksen 297 artiklan 2 kohdan kolmannen alakohdan nojalla päätös tulee voimaan silloin, kun se on annettu tiedoksi osoitetulle vastaanottajalle. Näin ollen ERICistä tulee oikeushenkilö päivänä, jolloin komissio on tehnyt päätöksen ERICin perustamisesta. Muita unionin tai kansallisia säädöksiä ei tarvita ERICin perustamiseen.

Tähän mennessä on komission päätöksellä perustettu yhteensä 26 eurooppalaista tutkimusinfrastruktuurikonsortioita ja näistä ensimmäinen perustettiin keväällä 2011. Suomi on jäsenenä 13 tutkimusinfrastruktuurikonsortiossa ja toimii kolmessa isäntämaana. Suomen osallistumisaktiivisuus on samalla tasolla kuin verrokkimaillamme ja isännöintien osalta Suomi on aktiivisimpien Euroopan maiden joukossa.

Vuonna 2015 perustettiin Euroopan komission päätöksellä integroidun hiilipitoisuuksien seurantarjestelmän eurooppalainen tutkimusinfrastruktuurikonsortio (ICOS ERIC), joka oli ensimmäinen ERIC, jonka kotipaikka on Suomessa. Laki ICOS ERICin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa (1393/2015) tuli voimaan vuonna 2015.

Vuonna 2019 perustettiin eurooppalaisen biologisen ja lääketieteellisen kuvantamisen tutkimusinfrastruktuuri (Euro-BioImaging ERIC), joka on toinen ERIC, jonka kotipaikka on Suomessa. Laki Euro-BioImaging ERICin oikeushenkilöydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa (1292/2019) tuli voimaan vuonna 2019.

ACTRIS ERIC on näin ollen kolmas tutkimusinfrastruktuurikonsortio, jonka kotipaikka on Suomessa.

Euroopan komissio on antanut elokuussa 2023 kolmannen raportin ERIC-asetuksen toimeenpanosta (COM(2023) 488 final). Raportin mukaan ERIC voi tietyin edellytyksin ja rajoituksin hyötyä ostoihinsa sovellettavista arvonlisä- ja valmisteverovapautuksista, ja se voi hyväksyä omia hankintasääntöjään. Tämä lisää oikeudellisen kehyksen houkuttelevuutta ja kannustaa valtioita investoimaan toisessa valtiossa sijaitsevaan tutkimusinfrastruktuuriin. Vapautukset ovat kuitenkin olleet vähäisiä, ja yleensä ne rajoittuvat vain ERICin kokonaan maksamiin ja hankintoihin tavaroihin ja palveluihin. Hajautettuina sijaitsevien ERICien osalta hyöty rajoittuu hyvin usein sen keskitettyyn koordinointiin ja hankintoihin isäntämaasta.

Vuonna 2022 on annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös (([EU](#)) 2022/2481) digitaalinen vuosikymmen 2030 -ohjelman perustamisesta, jolla on mahdollistettu ERICeihin läheisesti vertautuvien EDICien eli eurooppalaisten digitaali-infrastruktuurikonsortioiden perustaminen. Päätös ei kuitenkaan sisällä ERIC-asetuksen 18 artiklan kaltaista säännöstä, jossa mahdollistettaisiin jäsenvaltioiden kansalliset toimenpiteet päätöksen tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi.

3 Tavoitteet

Ehdotuksen tavoitteena on turvata ACTRIS ERICin yhdenvertainen asema suhteessa muihin eurooppalaisiin tutkimusinfrastruktuurikonsortioihin varmistamalla ACTRIS ERICin oikeushenkilöllisyys Suomessa sekä sen oikeus osittaiseen vapautukseen arvonlisäverosta ja valmisteverosta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

ACTRIS ERIC on perustettu ERIC-asetuksen perusteella tehdyllä Euroopan komission täytäntöönpanopäätöksellä ([2023/900/EU](#)), joka on annettu 25 päivänä huhtikuuta 2023. ACTRIS ERICin sääntömääräinen kotipaikka on Suomessa. ERIC-asetuksen 7 artikla edellyttää, että ERICillä on oikeushenkilöllisyys ja vapautus veroista sen kotipaikkavaltiosta. ERIC-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan d alakohdan mukaan ERICin jäsenten on sovittava ERICin verovapautuksen rajoista ja ehdoista, joista ACTRIS ERICissä on sovittu sen perussäännössä.

ERIC-asetuksen 18 artiklan mukaan jäsenvaltio voi toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä asetuksen tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi. ACTRIS ERICin osalta tällaisia määräyksiä ovat lainsäädännön alaan kuuluvina ACTRIS ERICin oikeushenkilöllisyyden vahvistaminen Suomen lainsäädännössä sekä ACTRIS ERICille myönnettävä verotusta koskeva vapautus.

Koska oikeushenkilöllisyydestä ja verovapautuksesta on Suomessa säädettävä lailla, ACTRIS ERICille annettavaa oikeushenkilöllisyyttä ja verovapautusta ei ole mahdollista toteuttaa muutoin kuin lainsäädännön keinoin. Tämän vuoksi esitetään säädettäväksi ACTRIS ERICiä koskeva kansallinen laki. Ehdotettava laki vastaisi ICOS ERICin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa annettua lakia (1393/2015) ja Euro-BioImaging ERICin oikeushenkilöydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa annettua lakia (1292/2019).

ACTRIS ERICiin sovelletaan ensisijaisesti Euroopan unionin lainsäädäntöä ja toissijaisesti sen kotipaikkavaltion eli Suomen lainsäädäntöä sekä, jos sillä on toimipaikkoja useammassa valtiossa, asianomaisen toimipaikan sijaintivaltion lainsäädäntöä.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

ACTRIS ERICin vuosittainen budjetti on 2–3 miljoonaa euroa ensimmäisen viiden vuoden aikana, mikä katetaan jäsen- ja isäntämaamaksuilla. Suomen osuus vuosittaisista jäsen- ja isäntämaamaksuista on 800 000–900 000 euroa ensimmäisen viiden vuoden aikana.

Suomelle aiheutuvat kustannukset (jäsenmaksu ja isäntämaamaksu) katetaan puoliksi opetus- ja kulttuuriministeriön ja puoliksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan rahoituksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus jäsenmaksusta ja isäntämaamaksusta katetaan valtion talousarvion momentilta 29.40.51 (Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat) ja liikenne- ja viestintäministeriön osuus momentilta 31.01.04 (Ilmatieteen laitoksen toimintamenot).

Suomen tulee lisäksi vastata kansallisen tutkimusinfrastruktuuritoiminnan kehittämisestä ja ylläpitämisestä, josta vastaavat kansalliset toimijat (Helsingin yliopisto, Ilmatieteen laitos, Itä-Suomen yliopisto ja Tampereen yliopisto) keskenään sopimallaan tavalla.

Suomen osallistuminen ACTRIS ERICiin tarjoaa liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille teknologiayrityksille sekä mahdollistaa uusien avauksien ja kumppanuuksien syntyminen erityisesti alan mittauslaitteiden valmistajille.

ACTRIS ERICin hankintojen vapauttaminen arvonlisäverosta ja valmisteverosta arvioidaan pienentävän vähäisesti valtion valmiste- ja arvonlisäverotuloja.

4.2.2 Tieteelliset vaikutukset

Suomella on korkeatasoista ja kansainvälisesti tunnustettua osaamista ilmakehätieteissä ja ilmastomuutostutkimuksessa. Ilmakehätieteet ovat Helsingin yliopiston, Ilmatieteen laitoksen, Itä-Suomen yliopiston ja Tampereen yliopiston priorisoimia tutkimusaloja.

Suomen ACTRIS ERICin isännöisyys tarkoittaa merkittävän eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuurin saamista lähelle suomalaisia toimijoita. ACTRIS ERICin päämajan sijoittuminen Suomeen mahdollistaa suomalaisille tutkijoille nykyistä parempia osallistumis-, koordinointi- ja johtamismahdollisuuksia kansainvälisissä tutkimushankkeissa ja luo merkittävää potentiaalia kansainvälisen tutkimusrahoituksen saamiselle Suomeen.

Suomessa tulee toimimaan päämajan lisäksi neljä muuta keskustoimintoa: osayksikkö datakeskuksesta, osayksikkö pilvimittauskeskuksesta, osayksikkö pienhiukkaskeskuksesta sekä osayksikkö hivenkaasukeskuksesta. Tämän lisäksi Suomessa tulee olemaan kahdeksan tutkimusasemaa sekä seitsemän tutkimusalustaa, joita isännöivät Helsingin yliopisto, Ilmatieteen laitos, Itä-Suomen yliopisto ja Tampereen yliopisto. Suomen tutkimusasemat ovat Hyytiälä, Kumpula ja Tvärminne Etelä-Suomessa, Pallas-Sodankylä ja Värriö Pohjois-Suomessa, Puijo Itä-Suomessa, Utö Itämerellä sekä Marambio Etelämantereella.

Suomen tutkimusasemien verkosto on kansainvälisesti avoin tutkimusinfrastruktuuri. Sitä käyttää tuhansia tutkijoita vuodessa sisältäen tutkimusvierailut ja aineistojen käytön. ACTRIS ERICin myötä toiminnan volyyymi ja koottujen tietoaineistojen määrän arvioidaan kasvavan ja tulevan tunnetummaksi. Noin sadan suomalaisen tohtoriopiskelijan ja tutkijan odotetaan vuosittain käyttävän ACTRIS ERICin tutkimusinfrastruktuuria ja sen tietoaineistoja.

4.2.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuuri toimii läheisessä yhteistyössä aineistojen ja tutkimustulosten loppukäyttäjien, kuten tiedeyhteisön, sektoritutkimuslaitosten, teollisuuden ja alan yritysten, poliittisten päätöksentekijöiden ja median kanssa. Se tarjoaa korkealuokkaista pitkäaikaista aineistoa ilmastotutkijoille, opiskelijoille, poliitikoille ja suurelle yleisölle. Tutkimusinfrastruktuuri tukee Euroopan johtoasemaa pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen seurannassa sekä edistää innovaatioiden syntymistä. Tutkimusinfrastruktuurin tuottama tieto on hyödyksi muun muassa ilmastopöytäkirjojen seurannassa ja siihen liittyvässä poliittisessa päätöksenteossa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön, ulkoministeriön, oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön kesken käsiteltiin ERIC-asetuksen hyväksymisen jälkeen kansallisia menettelyjä, joilla päätetään Suomen toimimisesta ERICin isäntämaana. Tämän perusteella päädyttiin menettelyyn, jonka mukaan kansallista täydentävää sääntelyä vaativat asiat toteutetaan kansallisella lailla.

Koska oikeushenkilöllisyydestä ja verovapautuksesta on Suomessa säädettävä lailla, ACTRIS ERICille annettava oikeushenkilöllisyys ja verovapautusta ei ole mahdollista toteuttaa muutoin kuin lainsäädännön keinoin. Tämän vuoksi esitetään säädettäväksi ACTRIS ERICin koskeva kansallinen laki. Tämä vaihtoehto myös varmistaa kaikkien Suomessa toimivien ERICien samanlaisen oikeudellisen kohtelun.

Toisena vaihtoehtona olisi säätää laki ERICeistä ja EDICeistä uutena organisaatiomuotona sisältäen myös säännöksen niiden osittaisesta verovapaudesta Suomessa. Tämän vaihtoehdon toteuttaminen edellyttäisi kuitenkin uuden lakiehdotuksen perusteellisen ja pidemmän aikavälin valmistelun, mikä siten vaikeuttaisi merkittävästi ACTRIS ERICin toimintaa. Tätä vaihtoehtoa on kuitenkin syytä harkita jatkossa.

Mikäli Suomessa ei säädettäisi lakia ACTRIS ERICin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta, vaikeutuisi ACTRIS ERICin toiminta, mikä asettaisi sen eriarvoiseen asemaan suhteessa muihin eurooppalaisiin tutkimusinfrastruktuurikonsortioihin ja aiheuttaisi Suomelle mainehaittaa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Komission ERIC-asetuksen toimeenpanoraportin mukaan kaikki EU:n jäsenvaltiot ovat jäsenenä vähintään yhdessä ERICissä. ERICin isäntävaltioina toimii EU:n jäsenvaltioista Alankomaat, Espanja, Italia, Itävalta, Portugali, Ranska, Ruotsi, Saksa, Suomi ja Tšekki sekä muista Euroopan maista Norja ja Yhdistynyt Kuningaskunta.

Ruotsi toimii eurooppalaisen spallaatiolähteen tutkimusinfrastruktuurikonsortion (European Spallation Source ERIC) isäntävaltiona. Ruotsissa on tehty erillinen sopimus Ruotsin hallituksen ja tämän ERICin välillä, jonka mukaan Ruotsi myöntää konsortiolle verovapauden sopimuksen mukaisesti, minkä lisäksi erioikeuksista ja vapauksista annettua lakia (1976:661) on muutettu lisäämällä eurooppalaisen spallaatiolähteen ERIC lain soveltamisalaan. Ruotsin eduskunta on hyväksynyt erillisen sopimuksen hallituksen esityksen (Prop. 2012/13:190) mukaisesti.

Norja toimii isäntävaltiona eurooppalaisten yhteiskuntatieteellisten tietoarkistojen tutkimusinfrastruktuurikonsortiolle (CESSDA ERIC) ja eurooppalaiselle hiilidioksidin talteenoton ja varastoinnin tutkimusinfrastruktuurikonsortiolle (ECCSEL ERIC). Norjassa ERIC-asetus on toimeenpantu Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen mukaisesti erillisellä lailla (Lov om konsortium for europeisk forskingsinfrastruktur, LOV-2015-12-11-99). Kansallisella lailla on perustettu uusi organisaatiomuoto eli eurooppalainen tutkimusinfrastruktuurikonsortio ja pantu täytäntöön ERIC-asetus Norjassa. Laki antaa oikeudellisen kehyksen ERICien perustamiselle Norjaan ja varmistaa Norjan osallistumisen Euroopan unionin jäsenvaltioiden tavoin eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuuriyhteistyöhön. Norjassa on lisäksi muutettu lakia arvonlisäveroista ja määritelty siinä eurooppalainen tutkimusinfrastruktuurikonsortio sellaiseksi kansainväliseksi järjestöksi, joka on vapautettu arvonlisäverosta, kuten sen perussäännössä määritetään.

6 Lausuntopalaute

Esityksestä on pyydetty lausunnot ulkoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, Suomen Akatemialta, Helsingin yliopistolta, Ilmatieteen laitokselta, Itä-Suomen yliopistolta ja Tampereen yliopistolta. Valtiovarainministeriöllä ja verohallinnolla ei ollut lausuttavaa asiassa. Tampereen yliopisto ei antanut lausuntoa. Muut lausunnonantaja kannattivat esitystä.

Lisäksi ulkoministeriö kiinnitti huomiota siihen, että vuonna 2022 on annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös ((EU) 2022/2481), jolla on mahdollistettu ERICeihin läheisesti vertautuvien EDICien eli eurooppalaisten digitaali-infrastruktuurien perustaminen. Päätös ei kuitenkaan sisällä ERIC-asetuksen 18 artiklan kaltaista säännöstä, jossa mahdollistettaisiin jäsenvaltioiden kansalliset toimenpiteet päätöksen tehokkaan soveltamisen varmistamiseksi. Tämän johdosta myös ERICien kohdalla on jatkossa syytä harkita, onko tarpeen säätää oikeushenkilöllisyydestä jokaisen yksittäisen ERICin kohdalla vai olisiko syytä myös mahdollisia tulevia Suomeen perustettavia EDICEjä ajatellen säätää esimerkiksi Norjan tapaan laki ERICEistä ja EDICEistä uutena organisaatiomuotona sisältäen myös säännöksen niiden osittaisesta verovapaudesta Suomessa. Tätä vaihtoehtoa tarkastellaan hallituksen esityksen jaksossa 5 Muut toteuttamisvaihtoehdot.

7 Säännöskohtaiset perustelut

1 §. Pykälässä pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurille (ACTRIS ERIC) annettaisiin oikeushenkilöllisyys Suomessa. Pykälän mukaan se voisi hankkia, omistaa ja luovuttaa irtainta, kiinteää ja henkistä omaisuutta, tehdä sopimuksia ja olla osapuolena oikeudenkäynneissä.

2 §. Pykälässä säädettäisiin, että ACTRIS ERIC on vapautettu arvonlisäverosta ja valmisteverosta niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on perustamisen yhteydessä sovitut ACTRIS ERICin perussäännössä, joka on julkaistu 3 päivänä toukokuuta 2023 Euroopan unionin virallisessa lehdessä [2023/C156/02](#). ACTRIS ERICin perussäännön 28 artiklan mukaan arvonlisäverovapautuksia sovelletaan sellaisiin tavaroiden ja palveluiden hankintoihin, joita ACTRIS ERIC tekee sen viralliseen ja yksinomaiseen käyttöön, sillä edellytyksellä, että tällainen hankinta on tehty yksinomaan ACTRIS ERICin toimintaperiaatteiden mukaista eitaloudellista toimintaa varten. Arvonlisäverovapautukset rajataan hankintoihin, joiden arvo on yli 300 euroa. Perussäännön mukaan myös ACTRIS ERICin perussäännössä tarkoitetulla jäsenellä on oikeus hankkia tavaroita ja palveluita ERICin viralliseen ja yksinomaiseen käyttöön. Perussäännössä tarkoitettu ACTRIS ERICin jäsen voi tehdä Suomessa verottomia hankintoja ainoastaan valtuutettuna toimimaan ERICin nimissä.

Vapautukset valmisteverosta rajataan koskemaan hankintoja, jotka ACTRIS ERIC tekee ACTRIS ERICin viralliseen ja yksinomaiseen käyttöön. Vapautuksen edellytyksenä on, että tällainen hankinta on tehty yksinomaan ACTRIS ERICin toimintaperiaatteiden mukaista ei-taloudellista toimintaa varten ja että se on arvoltaan yli 300 euroa.

ACTRIS ERICin henkilöstön jäsenet eivät ole oikeutettuja arvonlisäveroa tai valmisteveroa koskeviin verovapautuksiin.

8 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuurin oikeushenkilöllisyydestä ja osittaisesta verovapaudesta Suomessa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Pienhiukkasten, pilvien ja hivenkaasujen tutkimusinfrastruktuuri (*ACTRIS ERIC*) on eurooppalaiseen tutkimusinfrastruktuurikonsortioon (ERIC) sovellettavasta yhteisön oikeudellisesta kehyksestä annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 723/2009 tarkoitettu oikeushenkilö, jolla on Suomessa oikeuskelpoisuus. Se voi hankkia, omistaa ja luovuttaa irtainta, kiinteää ja henkistä omaisuutta, tehdä sopimuksia ja olla osapuolena oikeudenkäynneissä.

2 §

ACTRIS ERIC on vapautettu arvonlisäverosta ja valmisteverosta niillä edellytyksillä ja rajoituksilla, jotka on sovittu sen perussäännössä sellaisena kuin se on ACTRIS ERICiä perustettaessa.

3 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20_____.

Helsingissä 10.10.2024

Pääministeri

Petteri Orpo

Tiede- ja kulttuuriministeri Sari Multala